

Zámer pre pilotný projekt Trasovanie absolventov stredných odborných škôl

Dotazníkový prieskum trasujúci kariérne a vzdelávacie cesty absolventov stredných odborných škôl pokračuje v nastavených procesoch trasovania absolventov, ktoré v súčasnosti prebiehajú využitím administratívnych údajov. V pilotnej fáze sa prieskum zameriava na získanie spätnej väzby od absolventov ohľadom získaných odborných a všeobecných zručností po prvom roku od ukončenia vzdelania na strednej škole. Informácie je možné využiť pre hodnotenie obsahu a foriem štúdia na stredných odborných školách s cieľom zlepšiť prepojenie vzdelávania s trhom práce. Národný dotazník takisto predstavuje medzikrok ku školským dotazníkom, ktoré môžu výrazne prispieť ku kurikulárnym zmenám ako aj úprave sústavy odborov.

Úvod

Cieľom pilotného prieskumu absolventov stredných odborných škôl je získanie informácií o ich názoroch na poskytnuté vzdelávanie a uplatniteľnosť po období 15 mesiacov po absolvovaní strednej školy. Trasovanie ako koncept umožňuje sledovať viacero aspektov kariérnych a vzdelávacích ciest absolventov, avšak v tejto fáze projektu odporúčame sústrediť sa najmä **na zamestnateľnosť absolventov a ich názory o relevantnosti v škole nadobudnutých zručností pre ďalšie kariérne a vzdelávacie cesty.**

Národná správa má za cieľ prispieť k informovanosti o schopnosti škôl pripravovať absolventov tak, aby boli dostatočne vybavení relevantnými zručnosťami nielen pre súčasný trh práce, ale aby zároveň mali **dostatočne široké zručnosti pre prebiehajúce a budúce zmeny**, či už technologické, digitálne, zelené, a spoločenské. Myšlienkou za týmto prístupom je poskytnúť rozhodovacím článkom vzdelávaciemu systému a školám spätnú väzbu, ktorú môžu reflektovať pri hodnotení napĺňania ich vzdelávacích cieľov a potenciálne tieto vzdelávacie ciele, obsah a formu vzdelávania aj meniť. Zároveň, nastavením pravidelného monitorovania vzdelávacích a kariérnych ciest absolventov OVP sa takisto posilňuje koncept **pravidelného sebahodnotenia poskytovateľov vzdelávania**. Vzdelávací systém 21. storočia potrebuje reagovať na dynamiku vývoja a zároveň pripraviť študentov s dostatočnou mierou adaptability a odolnosti.

Téma prepojenia vzdelávania a trhu práce je v popredí diskusií a tvorby politík, avšak uplatnenie absolventov nie je viazané výhradne na súčasné požiadavky zamestnávateľov. Vzhľadom na prebiehajúce a očakávané zmeny na trhu práce¹, dotazník pokrýva širšie spektrum zručností. **V centre záujmu je však naďalej otázka súladu zručností so súčasnými potrebami trhu práce.** V prípade, ak sa preukáže, že tvorby politík si vyžadujú väčší záber systematicky zbieraných údajov formou dotazníkov, dotazník je možné v budúcnosti upraviť. Treba však pripomenúť, že podstatným zdrojom pre informovanie škôl o anticipácii budúcich potrieb trhu práce sú zamestnávateľské prieskumy, ktoré sú zatiaľ na Slovensku málo rozpracované.

Dôvodmi pre relatívne úzky záber pokrytých otázok v dotazníku je jednak snaha o krátky dotazník zvyšujúci návratnosť ale aj omnoho dôležitejší je fakt, že národný dotazník je len jednou **z troch pilierov trasovania absolventov**. Prvý pilier mapuje postavenie absolventov na trhu práce po zhruba roku od ukončenia štúdia využitím administratívnych údajov. Jeho súčasná verzia je sprístupnená cez portál uplatnenie.sk na úrovni jednotlivých škôl do roku 2019 a v ďalších rokoch na stránke [Inštitútu pre sociálne politiky](http://Institutu.pre.sociálne.politiky) (ISP) Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Tieto informácie je vhodné dopĺňať národným dotazníkom, ktorý predstavuje druhý pilier trasovania a dopĺňa informácie z

¹ Ide o technologické zmeny ako digitalizácia a automatizácia, ale aj zmeny v pracovnoprávných vzťahoch, napríklad aj nové formy zdieľania práce.

prvého piliera kvalitatívnymi údajmi. Zameriavame sa tak na **absentujúce systematicky zbierané informácie o miere nadobudnutia a využitia odborných a mäkkých zručností**, ktorú nie je možné zistiť z administratívnych dát.

Rozšírenie tém, prípadne **hlbší záber na vybrané témy sa v budúcnosti môže udiat' formou tematických modulov**². Zároveň, otázky ohľadom detailnejších informácií na úrovni jednotlivých škôl je možné preniesť do školských dotazníkov v závislosti od ich individuálnych potrieb. Školské dotazníky tak predstavujú tretí pilier trasovania.

Východiská pre tvorbu dotazníka

Hlavný cieľ trasovania absolventov je poskytnúť spätnú väzbu ohľadom **kvality vzdelávacích programov**. Ako sa tento cieľ premietne do samotných tematických okruhov zberu a spracovania údajov do veľkej miery závisí od konkrétneho záujmu tvorcov politik. Podľa odporúčania Rady³, získané informácie majú nasledovné využitie⁴:

1. *"Posilnenie kariérneho poradenstva pre budúcich študentov, súčasných študentov a absolventov"*: Dáta o sledovaní absolventov sú cenným zdrojom informácií pre kariérne plánovanie a môžu byť použité v kariérom vzdelávaní a kariérom poradenstve; môžu byť použité na informovanie budúcich/súčasných študentov a ich rodičov o výsledkoch ich štúdia (z hľadiska získaných zručností), perspektívach ďalšieho vzdelávania a zamestnávania, a kariérneho postupu na trhu práce.
2. *"Podpora navrhovania a aktualizácie učebných osnov (curricula) na zlepšenie získavania relevantných zručností a zamestnateľnosti"*: Cieľom je zhromažďovať údaje o zručnostiach a vedomostiach získaných počas štúdia na univerzite/technickej škole a ich vzťahu s požiadavkami na pracovné miesta (napríklad ako uvádzajú odborníci, zamestnávateľia a zástupcovia podnikov). Tieto informácie môžu pomôcť univerzitám/technickým školám lepšie navrhovať a aktualizovať učebné osnovy, aby sa v budúcnosti znížil výskyt podzamestnanosti, nesúlady zručností a nedostatku zručností (pre špecifické disciplíny aj priečne/mäkké zručnosti). Porovnateľnosť medzi krajinami a školami je tým, čo robí tento aspekt veľmi zaujímavým. Medzinárodné porovnania politik a výsledkov umožňujú identifikovať osvedčené postupy v zvyšovaní zamestnateľnosti prostredníctvom návrhu učebných osnov.
3. *"Zlepšenie zosúlad'ovania zručností (skills matching) na podporu konkurencieschopnosti a inovácie na miestnej, regionálnej a národnej úrovni a na riešenie nedostatku zručností"*: Dáta o sledovaní absolventov môžu byť doplnené predpoveďami zamestnanosti v jednotlivých povolaniach, aby sa lepšie pochopilo, či EÚ a členské štáty sú alebo budú schopné uspokojiť očakávaný dopyt po konkrétnych povolaniach (toto je obzvlášť relevantné pre povolania v oblasti IKT a STEM). Môže to poskytnúť v'ľad do toho, aké zručnosti sú v danom odbore/geografickej oblasti vysoko/nízko žiadané, čo by mohlo znížiť budúce nesúľady zručností. Toto cvičenie musí byť založené na objektívnych opisoch pracovných úloh a

² Napríklad hlbší pohľad na kariérové poradenstvo, mobilitu, predčasné ukončovanie školskej dochádzky, rôzne formy praktického vyučovania, vzdelávanie u zamestnávateľa, medziodborová priepustnosť vo vzdelávaní a priepustnosť na vyššie stupne vzdelávania, vzdelávanie na pracovisku a iné.

³ [Odporúčanie Rady z 20. novembra 2017 pre trasovanie absolventov](#).

⁴ Detailnejší popis odporúčaní Rady prevzatý z [Annexu 1 \(Expert Group of Graduate Tracking\)](#) a upravený pre účely trasovania absolventov stredných odborných škôl. Preklad Chat GPT.

predpokladaných zručnostiach (napríklad v O*NET pre USA). Európska klasifikácia zručností, kompetencií, kvalifikácií a povolání (ESCO) by mohla byť potenciálne veľmi relevantná a užitočná, pretože je na tento účel špeciálne navrhnutá.

4. *"Prispievanie k tvorbe politik na národnej úrovni aj na úrovni Únie"*: informácie o výsledkoch absolventov na trhu práce, spolu s informáciami o prvkoch vzdelávacej skúsenosti (poskytované absolventmi alebo študentmi) a charakteristikách inštitúcií (ako je zachytené napr. v ETER a U-Multirank pre VŠ), môžu poskytnúť užitočné informácie o politikách vzdelávania a trhu práce zameraných na zlepšenie úspešného zamestnania absolventov. Rozšírenie porovnania na EÚ otvára možnosti na skúmanie špecifických charakteristík rôznych sektorov stredoškolského vzdelávania a tým rozširuje rovesnícke učenie.

Ďalej Rada odporúča realizovať zber dát v nasledovných okruhoch:

1. Socio-demografické a socio-ekonomické informácie
2. Vzdelanie a odborná príprava
3. Zamestnanosť a ďalšie vzdelávanie a odborná príprava
4. Relevantnosť vzdelania a odbornej prípravy pre zamestnanosť alebo celoživotné vzdelávanie

Tieto zbery je podľa Rady možné realizovať na viacerých úrovniach:

1. **Administratívne dáta** z relevantných údajov zbieraných orgánmi štátnej správy – rôzne registre (sociálna poisťovňa, úrad práce, registre študentov, dane a pod.)
2. **Longitudinálne prieskumy** absolventov, ideálne na úrovni vzdelávacích inštitúcií ako kvalitatívne údaje pre tranzíciu na trh práce alebo ďalšieho vzdelávania a kariérne cesty
3. **Prepojenie administratívnych dát s prieskumami** pre vybudovanie komplexného obrazu o výsledkoch absolventov.

Okruhy zberu dát a jednotlivé úrovne je možné tak preklopiť do konkrétnych spôsobov realizácie trasovania. V [Národnej stratégii pre celoživotné vzdelávanie a poradenstvo 2030](#) boli navrhnuté tri piliere trasovania. Ide o 1) administratívne dáta, 2) národný dotazník a 3) školské dotazníky.

V súčasnosti už prebieha prvý pilier trasovania absolventov na základe administratívnych údajov. Administratívne údaje získané z registrov orgánov štátnej správy poskytujú populačné dáta najmä ohľadom postavenia na trhu práce a miezd na úrovni jednotlivých škôl. Dajú sa tak považovať za kvantitatívne populačné dáta obsahujúce základnú informáciu o socio-ekonomickom postavení absolventov, ich získanom vzdelaní a ďalšom vzdelávaní.

V tomto projekte sa tieto informácie dopĺňajú o kvalitatívne údaje z dotazníkového prieskumu, ktorý predstavuje druhý pilier trasovania absolventov týkajúcu sa relevantnosti vzdelania a odbornej prípravy. Na úrovni vzdelávacích inštitúcií bude následne prebiehať zber dát formou školských dotazníkov, ktoré nie sú štandardizované. Dôvodom ďalšieho delenia úrovni dotazníkových prieskumov v slovenskom kontexte je **umožniť školám prispôbiť si dotazníky vlastným potrebám** akými je spätná väzba na špecifické zručnosti v školských vzdelávacích programoch a ich vyhodnotenie. Súčasťou projektu je poskytnutie poradenstva a podpory, technická pomoc pri zbere a vyhodnotení zbieraných dát a následne zdieľanie dobrej praxe medzi školami zapojenými do projektu zo strany ŠIOV.

Prepájanie administratívnych dát s dotazníkovými prieskumami nie je v pilotnej fáze zahrnuté. Aj keď tento prístup v budúcnosti nevyklúčujeme, v pilotnom prieskume sa nesústredíme na úplnosť a vysokú mieru detailu v mapovaní kariérnych ciest. Hlavným cieľom národného projektu je vybudovanie

záujmu relevantných inštitúcií (najmä škôl a zriaďovateľov) o tento druh zberu informácií a podporiť jeho využitie. Preto aj **v pilotnom dotazníku dávame na váhu mieru detailu, vecného pokrytia na jednej strane a užívateľskú prívetivosť s jednoduchosťou interpretácie na strane druhej**. Inými slovami, po získaní dostatočnej podpory pre túto aktivitu a vnímanie užitočnosti zo strany relevantných rozhodovacích subjektov na školách a vyšších článkoch riadenia, je možné zbery dát tematicky upravovať a zväžiť prepojenie medzi jednotlivými zbermi⁵.

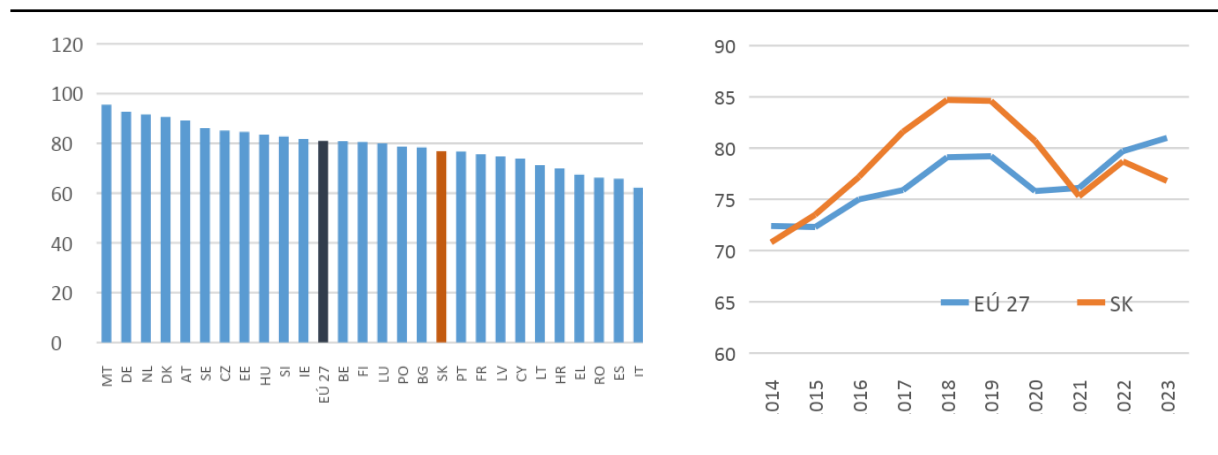
V tejto fáze však takisto upozorňujeme, že samotné dáta z trasovania absolventov **neumožňujú testovať komplexnejšie hypotézy o príčinách pozorovaných javov**. Namiesto toho slúžia na monitorovanie trendov a zmien, ktoré pomôžu určiť aké ďalšie otázky je potrebné ďalej skúmať na reprezentatívnych vzorkách.

Obsahové vymedzenie pilotného národného dotazníka

Vzhľadom na predchádzajúcu diskusiu, národný pilotný dotazník slúži ako komplementárny nástroj pre zber kvalitatívnych údajov, ktoré nie je možné zistiť z administratívnych dát. Zároveň, prenecháva väčšiu mieru granularity vo viacerých aspektoch pre školské dotazníky v treťom pilieri trasovania. V národnom dotazníku **je tak potrebné vymedziť účel získaných informácií** a následne tento účel preklopiť do samotného dotazníka. Zároveň platí, že národný dotazník je štandardizovaný, t.j. otázky sú koncipované tak, aby boli zodpovedateľné všetkými absolventmi stredných odborných škôl.

Za odporúčané tematické zameranie v pilotnej fáze projektu sme zvolili **relevantnosť nadobudnutých zručností** z pohľadu absolventov podľa opatrenia v [Národnej stratégii celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021-2030](#). Spracované údaje bude možné použiť podľa odporúčania Rady pre účel uvedený vyššie a to *"Podpora navrhovania a aktualizácie učebných osnov na zlepšenie získavania relevantných zručností a zamestnateľnosti"*.

Zamestnanosť absolventov mimo ďalšieho vzdelávania vo veku 20-34 rokov po 1-3 rokoch ukončení štúdia, stredné odborné vzdelávanie (ISCED 3 a 4), %

Zdroj: Eurostat, [edat_ifse_24]

Medzinárodne porovnateľné údaje ohľadom absolventov ukazujú, že zamestnanosť absolventov na Slovensku bola dlhodobo vysoká v porovnaní s priemerom krajín EÚ, avšak po pandémie sa trend

⁵ Z dôvodu ochrany osobných údajov je tento prístup výzvou, pretože si vyžadujú osobný identifikátor pre respondenta (rodné číslo). Teoreticky je možné, že v budúcnosti pri úspešnom a pravidelnom dotazníkovom zbere bude možné v dotazníkoch bez ohrozenia návratnosti zahŕňať aj identifikátory pre absolventov potrebné pre prepájanie databáz.

zhoršil. Zamestnanosť absolventov je do značnej miery ovplyvnená situáciou na trhu práce, konkrétne súladom medzi dopytom a ponukou zručností⁶. Dotazník sa okrem iného venuje otázkam **výhod získanej kvalifikácie⁷ pri hľadaní práce a dôvodom pre nesúlad** medzi odborom štúdia a vykonávanou prácou pre pracujúcich absolventoch. Pripomíname, že istá miera nesúladu je príznačná pre absolventov, ktorí sú na trhu práce znevýhodnení nedostatkom praxe a tento nedostatok si môžu dopĺňať aj praxou mimo svoj odbor. Dlhodobé sledovanie tohto okruhu otázok môže priniesť viac informácií ohľadom trendov v zamestnanosti absolventov a možné bariéry, ktoré môže adresovať vzdelávací systém spomínanou úpravou učebných osnov, foriem vzdelávania, a pod.

Dôležitým problémom týkajúcim sa absolventov je **nesúlad zručností⁸, ktorý sa týka neaktualizovaných alebo úplne absentujúcich zručností v danej kvalifikácii/odbore**. Keďže dáta ohľadom nedostatku zručností nie je možné určiť z iných dát ako z prieskumov⁹, dotazník obsahuje aj tento okruh otázok pre pracujúcich absolventov. Konkrétne, pýtame sa na názor absolventov **na využiteľnosť vedomostí a zručností získaných počas štúdia a miera súladu medzi požiadavkami zamestnávateľa a nadobudnutými zručnosťami**.

V prípade štandardizovaného národného dotazníka považujeme za vhodné získať informácie ohľadom **prenositeľných, t.j. odborne nešpecifických zručností**, čím prenechávame otázky ohľadom konkrétnych odborných zručností na školské dotazníky. Využívame EÚ klasifikáciu „**klúčových kompetencií**“, ktoré dopĺňame zručnosťami identifikovanými ako najčastejšie **požiadavky zamestnávateľov** na zručnosti z portálu Profesia.sk¹⁰. Existujúce dáta ohľadom digitálnych zručností mladých ľudí ako jedinej zo súčasne meraných prenositeľných zručností ukazujú, že Slovensko je síce mierne pod priemerom EÚ, avšak vysoká variabilita hodnôt ukazuje, že tento priemer je zhruba na polovici hodnôt krajín, ktoré dosahujú najvyššiu úroveň¹¹.

Podiel populácie vo veku 16-24 rokov s digitálnymi zručnosťami nad základnú úroveň, %

⁶ Definícia zamestnania podľa ILO zahŕňa akúkoľvek aktivitu s cieľom vyrobiť tovary alebo poskytnúť služby za plácu alebo zisk, t.j. aj podnikajúcich a pracujúcich v rodinnej firme.

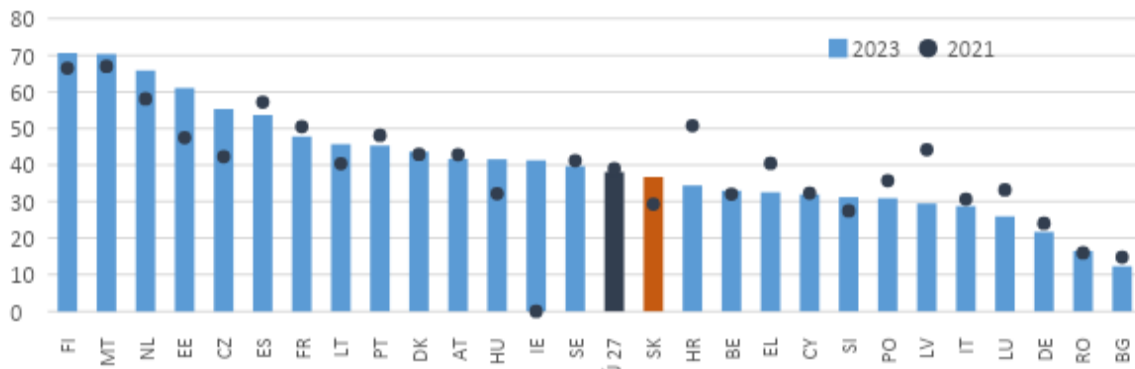
⁷ V texte a dotazníku používame pojmy kvalifikácia a odbor synonymicky. V prípade stredných odborných škôl absolvent mohol získať odbornú spôsobilosť pre výkon konkrétneho povolania (napr. kuchár) ale aj pre skupinu povolanií alebo pre výkon odborných činností.

⁸ V zahraničnej literatúre sa používajú termíny skills surplus a skills shortage pre nadbytkové a nedostatočné povolania (napr. OECD využíva povolania pre identifikáciu chýbajúcich zručností v krajinách v interaktívnom nástroji [Skills for jobs](#)). Skill mismatch je následne nesúlad zručností už v existujúcom pracovno-právnom vzťahu a má formu odborového a/alebo kvalifikačného nesúladu (tiež horizontálny a vertikálny nesúlad). Máme za to, že existuje aj ďalšia úroveň nesúladu a to je nesúlad zručností pri absencii odborového nesúladu. Z diskusie na Slovensku vyplýva, že tento druh nesúladu je dôležitý pre zamestnávateľov.

⁹ Nedostatok alebo nesúlad zručností a aj antipécia budúcich potrieb trhu práce sa zisťuje najmä zamestnávateľskými prieskumami. Podrobne sa problematike venuje CEDEFOP na svojej špecializovanej stránke (<https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/assisting-eu-countries-skills-matching>) a uvádza aj mnohé relevantné publikácie, napríklad manuál „Carrying out tracer studies“ (<https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/2218>) alebo prehľadovú informáciu POLICY BRIEF Next generation skills intelligence for more learning and better matching (https://www.cedefop.europa.eu/files/9190_en.pdf).

¹⁰ Ide o údaje poskytnuté spoločnosťou Alma Career za rok 2024 z ponúk na Profesia.sk, ktoré vyžadovali SŠ vzdelanie s maturitou alebo bez a boli označené ako vhodné pre absolventov (do 7. augusta 2024 40-tisíc inzerátov).

¹¹ Indikátor pre digitálne zručnosti prešiel metodologickou zmenou a porovnateľné údaje v čase existujú od roku 2021. Prieskum sa uskutočňuje každý druhý rok. Dáta pre absolventov stredoškolského štúdia nahrádzame vekovou skupinou 16 až 24 rokov.

Zdroj: Eurostat, [isoc_sk_dskl_i21]

Na záver upozorňujeme, že zámerom dotazníka a zvolenej metodológie prieskumu nie je porovnanie škôl. Údaj identifikujúci školu sme zahrnuli do dotazníka pre potreby výpočtu návratnosti. Dôrazne **odporúčame nepoužívať** výsledky z dotazníkového prieskumu na **porovnanie jednotlivých škôl**¹².

¹² Okrem neoveriteľnej reprezentatívnosti odpovedí, podmienkou štatistického porovnania je dostatočný počet pozorovaní za školu.